

جمهوری اسلامی ایران
مدیریت حوزه علمیه استان قم
رساله علمی سطح ۳

راهکارهای تقویت عزت نفس در میان طلاب

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر مهدی محمدی صیفار

استاد مشاور:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر کاظم علی محمدی

محقق: علی امینی

پاییز: ۱۳۹۶

تقدیر و شکر:

منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب فرستت و به شکر اندرش فرید نعمت هر نفسی که فرو می رود مدتی است و چون بر می آید متح
ذات پس در هر نفسی دو نعمت موجودست و بر هر نعمتی شکر واجب

از دست و زبان که بر آید   کز عمده شکرش به در آید.

اکنون که به برکت الطاف بیکران قادر متعال و با عنایت حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) نگارش رساله به پایان رسیده
است، بر خود لازم می دانم از:

استاد بزرگوار حضرت حجت الاسلام و المسلمین دکتر مهدی محمدی صیفا که با کمال خوشرویی و تشویق مداوم، زحمت راهنمایی اینجانب را
پذیرفتند؛

استاد کرامتقدر حجت الاسلام و المسلمین دکتر کاظم علی محمدی که با بزرگواری و ریزبینی، زحمت مشاوره این جانب را پذیرفتند؛

استاد کرامی حجت الاسلام و المسلمین دکتر ویبا زحمت داوری این پژوهش را پذیرفتند. تقدیر و شکر کنم؛

و همچنین از زحمات دلسوزانه خواهر عزیزم دکتر مریم امینی و تمامی دوستانی که در این پژوهش نقشی داشتند آقایان حجج اسلام دکتر بنیانی، حسینی،

میرزایی، ابوالفضل امینی و همه مدیرانی که در تکمیل پرسشنامه راهکارهای تقویت عزت نفس در میان طلاب، همکاری کردند، شکر صمیمانه

دارم. در نهایت ضمن شکر از بر دباری پدر و مادر عزیزم و همسر فداکار و فرزندان عزیزم، برای بهمان خیر دنیا و آخرت مسلت دارم.

[الہی] فَإِنَّ الشَّرِيفَ مَنْ شَرَفْتَهُ طَاعَتُكَ، وَالْعَزِيزَ مَنْ أَعَزَّتَهُ عِبَادَتُكَ فَصَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَمَتَّعْنَا بِثَرْوَةٍ لَا تَنْفَدُ، وَآيِدُنَا بِعِزٍّ لَا يُفْقَدُ، وَاسْرَحْنَا فِي مُلْكِ الْأَبَدِ

تقديم:

ما حصل آموختہ تايم رابہ تمام انبياء و اوصياى الہى بويثرہ عزيز حضرت محمد (صلى

الہ عليه و آله وسلم) و نماند عزت و کرامت، حضرت على (عليه السلام) تقديم مى کنم.

حکیده

عزت نفس محور مباحث اخلاقی و از موضوعات کلیدی در زندگی هر انسان به ویژه طلاب می باشد که الگوهای جامعه اسلامی هستند و بر همه سطوح زندگی طلاب اثر می گذارد و در موفقیت و شکست آنان تأثیر بسزایی دارد.

پژوهش حاضر در صدد کشف «راهکارهای تقویت عزت نفس در میان طلاب» می باشد. سیره علماء در طول تاریخ اداره مدارس علمیه و تربیت طلاب بر عزت نفس بوده است؛ چرا که عزت نفس محور اخلاق و زیر بنای تربیت اخلاقی می باشد.

نگارنده در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی، اطلاعات مورد نیاز را از منابع اسلامی، کتاب های اخلاقی و انجام مصاحبه با کارشناسان و مدیران حوزوی، گردآوری کرده و به راهکارهای فردی تقویت عزت نفس همچون شناخت، گرایش، عمل و به راهکارهای اجتماعی مثل خانواده، حمایت اجتماعی، همسالان و مدرسه پرداخته و در نهایت به راهکارهای ساختاری و سازمانی تقویت عزت نفس، به نقش الگویی مدیر سازمان مبنی بر اینکه اگر مدیر واجد فضیلت اخلاقی عزت نفس باشد و در منظر دید افراد سازمان، یعنی طلاب قرار گیرد، طلاب می توانند عزت نفس را به صورت مستقیم و غیر مستقیم در گفتار و کردار مدیر یاد بگیرند.

واژه های کلیدی

عزت نفس، عوامل تقویت عزت نفس، کرامت نفس، حرمت خود، طلبه، حوزه علمیه.

فهرست مطالب

فصل اول	۱
کلیات و مفاهیم	۱
۱. بیان مساله	۲
۲. اهمیت و ضرورت	۳
۳. پیشینه پژوهش و نوآوری	۵
۴. پرسش های پژوهش	۷
۵. تبیین مفاهیم	۷
۱. ۵. ۱. عزت	۸
۱. ۵. ۱. ۱. عزت در لغت	۸
۱. ۵. ۱. ۲. عزت در اصطلاح	۱۰
۱. ۵. ۲. نفس	۱۱
۱. ۵. ۲. ۱. نفس در لغت	۱۱
۱. ۵. ۲. ۲. نفس در اصطلاح	۱۳
۱. ۵. ۲. ۳. مراتب نفس	۱۳
۱. ۵. ۳. عزت نفس	۱۵
۱. ۵. ۳. ۱. تعریف عزت نفس	۱۵
۱. ۵. ۳. ۲. مؤلفه های عزت نفس	۱۷
۱. ۵. ۳. ۳. شکست ناپذیری و توان مقاومت در برابر سختی ها	۱۷
۱. ۵. ۳. ۴. اطاعت و تسلیم در برابر خدا	۱۸
۱. ۵. ۳. ۵. احساس ارزشمندی	۱۸
۱. ۵. ۴. دوری از ذلت و خواری	۱۹
۱. ۵. ۳. ۵. جنبه الوهی داشتن	۱۹

۲۰	..... ۱. ۵. ۴. مفاهیم مرتبط با عزت نفس
۲۰	..... ۱. ۵. ۴. ۱. کرامت نفس
۲۳	..... ۱. ۵. ۴. ۱. اقسام کرامت
۲۳	..... ۱. ۵. ۴. ۲. اعتماد به نفس
۲۳	..... ۱. ۵. ۴. ۲. ۱. اعتماد به نفس در لغت
۲۴	..... ۱. ۵. ۴. ۳. ۲. اعتماد به نفس از دیدگاه اسلام
۲۵	..... آیا اعتماد به نفس، نقطه مقابل اعتماد به خدا است؟
۲۶	..... ۱. ۵. ۴. ۲. ۴. تمایز عزت نفس و اعتماد به نفس
۲۷	..... ۱. ۵. ۴. ۳. حرمت نفس
۲۸	..... ۱. ۵. ۴. ۴. خود پنداره
۲۸	..... ۱. ۵. ۴. ۴. ۱. تعریف خود پنداره
۲۹	..... ۱. ۵. ۴. ۴. ۲. تفاوت عزت نفس و خود پنداره
۳۰	..... ۱. ۵. ۵. سایر مفاهیم
۳۰	..... ۱. ۵. ۵. ۱. اخلاق
۳۰	..... ۱. ۵. ۵. ۱. ۱. اخلاق در لغت
۳۰	..... ۱. ۵. ۵. ۲. ۱. اخلاق در اصطلاح
۳۱	..... ۱. ۵. ۵. ۲. سیره
۳۱	..... ۱. ۵. ۵. ۱. ۲. ۱. سیره در لغت
۳۱	..... ۱. ۵. ۵. ۲. ۲. ۲. سیره در اصطلاح
۳۱	..... ۱. ۶. روش پژوهش:
۳۳	..... فصل دوم
۳۳	..... مبانی نظری پژوهش
۳۴	..... ۲. ۱. مقدمه
۳۵	..... ۲. ۲. اهمیت و جایگاه عزت نفس در علم اخلاق
۳۶	..... ۲. ۲. ۳. عزت نفس در کتاب احیاء علوم الدین
۳۷	..... ۲. ۲. ۴. عزت نفس در اخلاق ناصری
۳۹	..... ۲. ۲. ۵. عزت نفس در کتابهای اخلاقی جامع السعادات و معراج السعادت
۴۱	..... ۲. ۲. ۶. عزت نفس در کتاب فلسفه اخلاق

۴۲	۳.۲. اهمیت و جایگاه عزت نفس در سیره و کلام بزرگان حوزه
۴۲	۳.۲.۱. عزت نفس در کلام بزرگان حوزه
۴۳	۳.۲.۱.۱. امام خمینی (رحمة الله علیه)
۴۴	۳.۲.۱.۲. مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)
۴۶	۳.۲.۱.۳. حضرت آیت الله سبحانی (دامت برکاته)
۴۶	۳.۲.۱.۴. حضرت آیت الله شیخ عبد المجید باقری بنابی (دامت برکاته):
۴۶	۳.۲.۴. عزت نفس در سیره علماء
۴۶	۳.۲.۴.۱. سید رضی (متوفای ۴۰۶)
۴۸	۳.۲.۴.۲. سید ابوالحسن اصفهانی (رحمة الله علیه)
۵۱	۳.۲.۴.۳. عزت نفس شیخ انصاری (متوفای ۱۲۸۱ هـ ق)
۵۳	۳.۲.۴.۴. ملا هادی سبزواری (رحمة الله علیه)
۵۳	۳.۲.۴. انواع عزت نفس
۵۳	۳.۲.۴.۱. عزت نفس صادق
۵۴	۳.۲.۴.۲. عزت نفس کاذب
۵۷	۳.۲.۴.۲.۱. فرق بین عزت و احساس عزت
۵۸	۳.۲.۵. حوزه‌های عزت نفس
۵۸	۳.۲.۵.۱. عزت نفس اجتماعی
۵۸	۳.۲.۵.۲. عزت نفس تحصیلی
۵۹	۳.۲.۵.۳. عزت نفس خانوادگی
۵۹	۳.۲.۵.۴. عزت نفس در زمینه‌ی تصوّر جسمانی
۵۹	۳.۲.۵.۵. عزت نفس کلی
۵۹	۳.۲.۶. مراتب عزت نفس
۶۱	۳.۲.۶.۱. تأثیرات مراتب عزت نفس
۶۲	۳.۲.۶.۱.۷. آثار عزت نفس
۶۲	۳.۲.۶.۱.۷.۱. آثار فردی
۶۳	۳.۲.۶.۱.۷.۲. آثار فرهنگی-اجتماعی
۶۴	۳.۲.۸. عوامل عزت نفس
۶۴	۳.۲.۸.۱. عوامل درونی عزت نفس
۶۴	۳.۲.۸.۱.۱. عوامل درونی ذاتی
۶۵	۳.۲.۸.۱.۲. عوامل درونی اکتسابی

۶۵	..... ۲. ۱. ۲. ۱. آگاهی از حرمت نفس
۶۶	..... ۲. ۱. ۲. ۲. آگاهی از توانمندی‌های خدادادی
۶۷	..... ۲. ۱. ۲. ۳. تقوا
۶۸	..... ۲. ۱. ۲. ۴. علم
۶۹	..... ۲. ۱. ۲. ۵. تعقل و تفکر
۷۱	..... ۲. ۱. ۲. ۶. توکل
۷۳	..... ۲. ۱. ۲. ۷. قناعت
۷۴	..... ۲. ۱. ۲. ۸. صبر
۷۵	..... ۲. ۱. ۲. عوامل بیرونی عزت نفس
۷۵	..... ۲. ۱. ۲. ۱. تعریف محیط
۷۶	..... ۲. ۱. ۲. ۲. اقسام محیط
۷۷	..... ۲. ۱. ۲. ۲. ۲. محیط بعد از تولد
۷۷	..... ۲. ۱. ۲. ۲. ۱. خانواده
۷۸	..... ۲. ۱. ۲. ۲. ۱. ۱. ساختار خانواده
۸۰	..... ۲. ۱. ۲. ۲. ۲. مدرسه
۸۲	..... ۲. ۱. ۲. ۲. ۳. همسالان و دوستان
۸۳	..... ۲. ۱. ۲. ۹. موانع عزت نفس
۸۴	..... ۲. ۱. ۲. ۹. ۱. عدم معرفت به ارزش و منزلت خویش
۸۴	..... ۲. ۱. ۲. ۹. ۲. تربیت نادرست
۸۵	..... ۲. ۱. ۲. ۹. ۱. تحقیر کردن
۸۵	..... ۲. ۱. ۲. ۹. ۲. اهانت کردن
۸۶	..... ۲. ۱. ۲. ۹. ۳. سرزنش بیش از حد
۸۷	..... ۲. ۱. ۲. ۹. ۳. طمع
۸۸	..... ۲. ۱. ۲. ۹. ۴. جهل
۹۰	..... فصل سوم
۹۰	..... راهکارهای فردی تقویت عزت نفس در میان طلاب
۹۱	..... ۳. ۱. ۱. تعریف و تبیین عزت نفس فردی
۹۱	..... ۳. ۲. ۱. راهکارهای فردی تقویت عزت نفس
۹۱	..... ۳. ۲. ۱. شناخت
۹۳	..... ۳. ۲. ۱. ۱. شناخت خود

۹۴	..... ۲.۱.۲.۳ شناخت ارزش طلبگی
۹۷	..... ۳.۱.۲.۳ شناخت هویت صنفی طلبگی
۱۰۱	..... ۲,۲. ۴.۱.۲ شناخت عزت نفس
۱۰۱	..... ۳.۱.۲.۳ کیفیت آگاهی و شناخت دادن:
۱۰۳	..... ۲.۲.۳ گزینشی
۱۰۴	..... ۳.۲.۳ عمل ارادی اختیاری
۱۰۴	..... ۱.۳.۲.۳ حفظ زبان
۱۰۶	..... ۱.۳.۲.۳ راهکارهای حفظ زبان
۱۰۹	..... ۲.۳.۲.۳ قناعت و صرفه جویی
۱۱۰	..... ۱.۲.۳.۲.۳ راهکارهای التزام به قناعت که نهایتاً موجب تقویت عزت نفس فرد می‌گردد.
۱۱۰	..... ۱.۲.۳.۲.۳ طلب استعانت
۱۱۰	..... ۲.۱.۲.۳.۲.۳ توجه به آثار قناعت
۱۱۱	..... ۳.۳.۲.۳ زندگی آگاهانه
۱۱۳	..... ۴.۳.۲.۳ پذیرش خویشتن
۱۱۴	..... ۵.۳.۲.۳ مسئولیت پذیری در برابر خود
۱۱۷	..... فصل چهارم
۱۱۷	..... راهکارهای اجتماعی تقویت عزت نفس در میان طلاب
۱۱۸	..... ۴.۱. مقدمه
۱۱۹	..... ۴.۲. راهکارهای اجتماعی تقویت عزت نفس
۱۱۹	..... ۴.۲.۱. خانواده
۱۲۰	..... ۴.۲.۱.۱. انتخاب نام نیکو
۱۲۱	..... ۴.۲.۱.۲. مشورت کردن
۱۲۲	..... ۴.۲.۱.۳. تکریم
۱۲۳	..... ۴.۲.۱.۳.۱. استقبال کردن از طلبه به هنگام ورود او به منزل
۱۲۳	..... ۴.۲.۱.۳.۲. شخصیت دادن به طلبه
۱۲۵	..... ۴.۲.۱.۴. تشویق کردن
۱۲۶	..... ۴.۲.۱.۵. روش تغافل

- ۱۲۸..... ۴. ۲. ۱. ۶. ارتباط اولیاء طلاب با حوزه (ارتباط اولیاء و مربیان)
- ۱۲۸..... ۴. ۲. ۲. حمایت اجتماعی
- ۱۲۹..... ۴. ۲. ۲. ۱. تعریف حمایت اجتماعی
- ۱۲۹..... ۴. ۲. ۲. ۲. ابعاد حمایت اجتماعی
- ۱۲۹..... ۴. ۲. ۲. ۲. ۱. جنبه ذهنی
- ۱۳۰..... ۴. ۲. ۲. ۲. ۲. جنبه عینی
- ۱۳۱..... ۴. ۲. ۲. ۳. انواع و منابع حمایت اجتماعی در میان طلاب
- ۱۳۱..... ۴. ۲. ۲. ۱. بعد تحصیلی
- ۱۳۲..... ۴. ۲. ۳. ۲. بعد تبلیغی
- ۱۳۲..... ۴. ۲. ۳. همسالان و دوستان
- ۱۳۴..... ۴. ۲. ۴. مدرسه
- ۱۳۵..... ۴. ۲. ۱. عزت نفس معلم و مربی
- ۱۳۶..... ۴. ۲. ۴. محیط کلاس
- ۱۳۶..... ۴. ۲. ۳. عدالت و انصاف
- ۱۳۸..... ۴. ۲. ۴. پاداش و تنبیه
- ۱۳۸..... ۴. ۲. ۵. پرورش روحیه جهاد و شهادت
- ۱۴۲..... **فصل پنجم:**
- ۱۴۲..... **راهکارهای ساختاری و سازمانی تقویت عزت نفس در میان طلاب و نتیجه گیری**
- ۱۴۳..... ۵. ۱. تعریف و تبیین عزت نفس سازمانی
- ۱۴۳..... ۵. ۲. ساختار سازمانی حوزه‌های علمیه
- ۱۴۳..... الف: شورای عالی حوزه‌های علمیه
- ۱۴۴..... ب: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه
- ۱۴۴..... ج: شورای مدیریت استان
- ۱۴۴..... د: مدارس علمیه
- ۱۴۵..... ۵. ۳. نقش مدیر مدرسه در تقویت عزت نفس طلاب و کارکنان
- ۱۴۶..... نقش و خصوصیات مدیر، (مدیریت کریمانه)؛
- ۱۴۶..... ۵. ۳. ۱. نقش الگویی مدیر مدرسه علمیه

- ۱۴۷..... ۲. ۳. ۵. تفقد نسبت به امور طلاب و کارکنان و توجه به مشکلات و تلاش برای رفع آنها
- ۱۴۹..... ۳. ۳. ۵. تغافل و نادیده گرفتن لغزش‌ها
- ۱۵۱..... ۴. ۳. ۵. نظر خواهی از طلاب و احترام به نظر آنان
- ۱۵۱..... ۵. ۳. ۵. افزودن بر توانایی افراد سازمان
- ۱۵۲..... ۶. ۳. ۵. انتقاد پذیری
- ۱۵۳..... ۷. ۳. ۵. مستمع خوب بودن
- ۱۵۴..... ۸. ۳. ۵. اعتماد به افراد سازمان
- ۱۵۵..... ۹. ۳. ۵. ترک منت گذاری
- ۱۵۶..... ۱۰. ۳. ۵. شفاف سازی در سازمان
- ۱۵۶..... ۱۱. ۳. ۵. ولایت مداری
- ۱۵۷..... ۴. ۵. نقش معاونت آموزش مدرسه علمیه در تقویت عزت نفس طلاب
- ۱۵۸..... ۱. ۴. ۵. عزتمندی
- ۱۵۸..... ۲. ۴. ۵. انگیزش
- ۱۵۹..... ۳. ۴. ۵. تأکید بر تقویت دانش های حوزوی، از جمله ادبیات عرب
- ۱۶۰..... ۴. ۴. ۵. نقش اساتید
- ۱۶۱..... ۵. ۵. نقش معاونت تهذیب مدرسه علمیه در تقویت عزت نفس طلاب
- ۱۶۲..... ۱. ۵. ۵. عزتمندی
- ۱۶۲..... ۲. ۵. ۵. دادن مسئولیت
- ۱۶۲..... ۳. ۵. ۵. فرهنگ سازی
- ۱۶۳..... ۴. ۵. ۵. ترویج فرهنگ قرآن
- ۱۶۴..... ۵. ۶. ۵. عفت نفس
- ۱۶۴..... ۶. ۵. نقش معاون پژوهش مدرسه علمیه در تقویت عزت نفس طلاب
- ۱۶۵..... ۷. ۵. نقش معاون اجرای مدرسه علمیه در تقویت عزت نفس طلاب
- ۱۶۵..... ۱. ۷. ۵. عزتمندی
- ۱۶۵..... ۲. ۷. ۵. شهریه

۱۶۶..... ۳.۷.۵. امکانات رفاهی و ورزشی

۱۶۶..... **نتیجه گیری:**

۱۶۸..... **ارائه پیشنهادات**

۱۶۸..... **محدودیت ها**

۱۶۹..... **پیوست ها**

۱۶۹..... **خلاصه پاسخ مصاحبه ها**

۱۸۲..... **فرست منابع و آنتد**

۱۹۲..... **چکیده عربی**